

БАНКІВСЬКА КРИЗА НА КІПРІ ТА ЇЇ УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

ДОРОШЕНКО Ігор Вікторович - кандидат економічних наук, МВА,
докторант Київського національного університету ім. Т. Шевченка

УДК 339.727

В статті розглядаються основні причини кризи банківської системи на Кіпрі. Визначено місце банківської системи в економіці Кіпру та причини її привлекательності для іноземних вкладників. Проаналізовані дії кіпрських банків, що призвели до виникнення проблем з ліквідністю. Коротко розглянуто обговорювані пропозиції щодо виведення банківської системи Кіпру з кризового стану. Визначено позитивні моменти остаточного рішення щодо банківської кризи. Описано подальші кроки Кіпру щодо виходу з фінансової кризи держави в цілому. Розглянуто проблеми якості активів українських банків порівняно з банківською системою Кіпру. Коротко визначено окремі напрями роботи щодо покращення стану активів банківської системи України.

Ключові слова: Кіпр, криза, Банк Кіпру, грецькі облігації, банківські вклади, меморандум, оподаткування, реструктуризація, взаємозалік, відступлення активів.

*Добыть свой миллиард совсем не просто,
И уберечь не просто от потерь.
И если перевёл его на Остров,
Тебе я не завидую, поверь.*

(Пародія на пісню Г. Жарова «Остров»)

Постановка проблеми

У статті планується розглянути передумови, що призвели до теперішнього стану кіпрської економіки та спричинили кризу

ледь не головної галузі країни – фінансово-банківської сфери. Буде проведений огляд можливих шляхів подальшого розвитку ситуації та проаналізовані економічні кроки, що обрані урядом кіпрської держави для подолання економічної кризи. Визначення передумов виникнення кризи банківської системи на Кіпрі дає змогу запобігати у подальшому або мінімізувати кризові наслідки для банківської системи іншої країни, зокрема України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

При розгляді причин та наслідків банківської кризи на Кіпрі будемо спиратись передусім на останні публікації в економічній пресі України та Росії. Лише комплексне дослідження ряду публікацій надає змогу відновити повну картину причин виникнення банківської кризи на Кіпрі та проаналізувати дії кіпрської влади щодо її подолання.

Завдання дослідження

Головним завданням цього дослідження буде вивчення стану банківської системи Кіпру та причин, що призвели до розвитку кризових явищ. Також важливу роль відведено опису та аналізу шляхів подолання кризових явищ, обраних кіпрською владою. Необхідно проаналізувати та спрогнозувати детально заходи щодо ліквідації наслідків банківської кризи та можливі тенденції щодо подальшого розвитку кіпрської економіки. Також важливим завданням є по-

рівняння проблем кіпрських та українських банків та аналіз напрямків подолання наслідків кризи та відновлення належного функціонування банківської системи.

1. Загальні причини банківської кризи на Кіпрі.

Про кризу на Кипрі написано багато. Тут ми лише зупинимось на головних його аспектах та відзначимо ті наслідки, які подібні до розвитку ситуації в банківській системі України.

Передусім, необхідно згадати, чому Кіпр був доволі привабливим для вкладень капіталу з усіх країн Землі. Передусім, на Кіпрі низька ставка податку на прибуток корпорацій – 10% (13), що значно нижче аналогічних ставок в Євросоюзі, Росії та Україні. По-друге, на Кіпрі – розвинута банківська система, заснована на англійському праві. До того ж, Кіпр має з Росією (а нещодавно було підписано і з Україною) угоду про уникнення подвійного оподаткування. Провідні російські компанії реєстрували свої головні офіси в офшорних зонах, з якими немає такого договору, а операції проводили через кіпрські компанії. Вигідними умови розміщення ресурсів були і для європейських резидентів, оскільки з 2008 року Кіпр є членом євросони. Ставка по депозитах в євро на Кіпрі становила близько 4,45%, що втричі вище за аналогічну у німецьких банках (14). У результаті, при річному ВВП Кіпра в розмірі за різними оцінками (12) в межах 23,5 – 25 млрд.доларів США загальний обсяг банківських вкладів становив по одних оцінках – 835% ВВП (14), що становить близько 200 млрд.доларів США в еквіваленті, за іншими – 68 млрд.євро (або близько 90 млрд. доларів США). Обсяг вкладів російських резидентів (прямо чи опосередковано) оцінюється в 14,7 млрд.євро за оцінками Moody's та навіть за даними німецької розвідки в 20 млрд. євро (приблизно 26 млрд.доларів США) (7). При цьому половина вкладів перевищує суму у 100 000 євро (14). Така ресурсна база, враховуючи, з одного боку, достатньо високу ціну, з іншого – неможливість поглинання економікою Кіпру внаслідок обсягу ВВП, призвела до достатньо ризикованих вкладень кіпрських банків. Так, ще перед кризою 2008 року

головними напрямками вкладень коштів кіпрських банків були будівництво житла та іпотечне кредитування (8). Це спричинило збільшення вкладу галузі будівництва у ВВП Кіпра з 6,8% в 2000 році до 9,2% в 2008 році. Тільки за період 2006-2008 рік ціни на житло зросли на 50%. Окрім значного збільшення кредитування резидентів, відбулось зниження національної норми заощаджень (відносно ВВП) з 15% в 2000 році до 5% в 2008 році. Також мали місце значні вкладення в грецькі активи (держоблігації та кредити резидентам Греції) – 29 млрд. євро або 20% всіх активів банків Кіпру. Також у філіях кіпрських банків в Греції вже в 2011 році депозити складали 17 млрд.євро. По ресурсній базі кіпрських банків криза в Греції також нанесла суттєвого удару. Варто також додати, що поступове збільшення банківських операцій призводило до поступового зростання надходжень до бюджету Кіпру. У той же час уряд країни, як і уряд Греції, значно підвищував соціальні стандарти для громадян Кіпру. Але фактично це не було результатом зростання реальної економіки. Кошти банків були переважним чином, як зазначено вище, вкладені в спекулятивні операції з нерухомістю та грецькі боргові зобов'язання. Світова економічна криза та боргова криза в Греції призвели до значного знецінення активів кіпрських банків, внаслідок чого вони фактично, виявились близькими до банкрутства.

Незважаючи на розвиток фінансової кризи в світі та Європі, головного удару кіпрські банки зазнали саме від проблем у грецькій економіці, передусім, із проблем щодо обслуговування державних цінних паперів. Так, програма списання частини боргу по грецьких облігаціях, що була прийнята в березні 2012 року, призвела до значного зниження капіталу кіпрських банків (вони втратили 4,5 млрд.євро або 30% капіталу (8)). Також відбулось падіння на ринку нерухомості, у який кіпрські банки активно інвестували, передусім, шляхом надання іпотечних кредитів. У результаті відбулось реальне знецінення активів банків. Враховуючи, що головним, фактично, сектором економіки є саме банківський, проблеми з фінансуванням дефіциту дер-

жавного бюджету наприкінці 2012 – на початку 2013 року значно загострились. Якщо виділити необхідні суми коштів, які становлять 17 млрд.євро (10 млрд.євро для держбюджету та 7 млрд.євро – для банків), рівень державного боргу країни зросте приблизно на 100% ВВП країни до 184% ВВП (з нинішніх 84% (8)). Зрозуміло, такий рівень боргу обслуговувати та повертати майже нереально у найближчі роки. Тому розроблялись різні плани дій щодо вирішення проблеми кіпрських банків. Зокрема, як варіант (5), розглядалось списання частини вкладів шляхом проведення єдиного списання у розмірі 6,75% на вклади до 100 тисяч євро та 9,9% – на вклади понад 100 тисяч євро. Це дозволило б зберегти банкам Кіпру близько 5,8 млрд.євро. Вкладники на списану суму мали б частку в капіталі банків. Також після проведення такого списання Євросоюз надав би Кіпру кредит на суму 10 млрд.євро. Проте для впровадження такого податку необхідна була згода парламенту, яка отримана не була. До того ж, виникли проблеми у стосунках із Росією, резиденти якої є, як зазначалось, найбільшими вкладниками кіпрських банків. Також Росія в 2011 році виділила Кіпру кредит на суму 2,5 млрд.доларів США (10). Перші особи Росії різко відреагували на можливість списання (7) – президент Путін назвав таку ініціативу непрофесійною, прем'єр Медведєв жив слово «конфіскація», а мільярдер Прохоров зазначив, що після примусової експропріації приватної власності розпочнеться така криза, що про 2008 рік згадуватимуть як про золоту еру капіталізму. Подібні думки висвітлювали також інші економісти. Все це вкупі призвело до того, що від безпосереднього списання частини вкладів відмовились. Проте були вжиті інші заходи, у чомусь, більш радикальні, хоча й більш адекватні з економічної точки зору.

2. Компромісне вирішення кіпрської проблеми.

Таким чином, фактично головні кіпрські банки виявились банкрутами. Проти реальних пасивів у балансі лежали активи, реальна ринкова вартість яких значно менша за балансову. У такому випадку кредитори

банку, особливо великі, у будь-якому випадку еквівалентну суму отримати не можуть.

Проблема була вирішена наступним чином. Рішення виявилось соломонівим і таким, що цілком відповідає економічним реаліям (16), (11). Перш за все, депозити в одному з двох найбільших банків – Банку Кіпра – будуть розділені на дві категорії. Ті, обсяг яких не перевищує 100 тис.євро, будуть повністю повернені вкладникам. Частина депозитів понад цю суму (37,5%) будуть обмінені на акції банку (так само, як і облігації). Право голосу та право на отримання дивідендів існуючих акціонерів та права власників облігацій будуть тимчасово зупинені до тих пір, поки власники акцій класу А (первісні власники) не отримують відшкодування, а також річні проценти за ставкою тримісячний EURIBOR+10%. Ще 22,5% незастрахованих депозитів будуть заморожені частково. Вони також можуть бути згодом конвертовані в акції.

Інший банк (Laiki – Народовий банк Кіпру) буде відправлений на ліквідацію. Однак депозити до 100 тис.євро включно будуть разом із частиною активів передані в Банк Кіпру. Фактично отримання коштів по решті депозиту залежатиме від майбутнього повернення проблемних активів. Тож у майбутньому повернення коштів власникам незастрахованих депозитів фактично залежатиме від реального повернення активів банку. Це є доречним, тому що реально означає втрату коштів або її відсутність в залежності від результатів інвестування, а не введення якихось несподіваних податків. Це не має викликати обґрунтованого спротиву вкладників, оскільки втрата коштів відбулась у результаті невдалого їх інвестування.

Також додатково з'явилась інформація (2), що доля 22,5% незастрахованих вкладів у Банку Кіпру буде вирішена до липня. Передбачається, що тоді буде підготовлена доповідь про використання цих коштів, а на протязі наступних 90 днів буде вирішено питання про можливе їх переведення до акціонерного капіталу банку. Зараз власники великих депозитів можуть розпоряджатись тільки чвертю незакладених під конвертацію коштів, тобто 10%. Залишкові 30% тим-

часово заморожені задля підтримки ліквідності банку.

Рішення щодо банків було не єдиним, яке застосовано з метою покращення фінансової ситуації та економіки Кіпру в цілому. Також після схвалення парламентом на Кіпрі повинні збільшити ставки податків (16):

- з податку на прибуток компаній – з 10% до 12,5% з 1 січня 2013-го;

- спеціальний збір до фонду оборони, що стягується з пасивного доходу у вигляді відсотків, отриманих податковими резидентами Кіпру, – з 15% до 30%;

- спеціальний збір, що сплачується банківськими організаціями з депозитів, – з 0,11% до 0,15%;

- ставки податків на нерухоме майно на Кіпрі будуть збільшені таким чином, щоб додатково зібрати 75 млн євро.

Окрім збільшення податків, Меморандум також передбачає:

- скорочення зарплат у державних і напівдержавних установах, що призведе до залишення в штаті певної кількості тимчасових працівників;

- плани по введенню внеску в розмірі 1,5%, що нараховується на зарплати цивільних службовців і тих працівників, які підлягають безкоштовному медобслуговуванню;

- приватизацію напівдержавних компаній протягом п'яти років;

- управління природними ресурсами Республіки кіпрським урядом, при цьому витрачання частини доходу від реалізації природного газу на обслуговування боргу.

Від трійки кредиторів (Євросоюз, МВФ, Європейський Центробанк) Кіпр отримує 10 млрд.євро на 12 років під процентну ставку 2,5-2,7% річних з погашенням після 10 років. При цьому таке погашення може бути зроблено достроково. Проте існує думка, що цього буде недостатньо, кіпрській державі необхідно буде ще додатково для врятування економічної ситуації 5,5 млрд. євро (6). Але країни Євросоюзу, передусім Німеччина, навряд чи погодяться на додаткове кредитування Кіпру.

До того ж, перший час кіпрські банки після досягнення угоди працювали з обмеженнями. Зокрема, у кінці березня були введені обмеження (3) на зняття максималь-

ного розміру готівки протягом доби – 300 євро. Фізичним особам заборонили вивозити понад 1 000 євро готівкою за кордон. Максимальна сума, яку власники карток кіпрських банків мають можливість витратити за кордоном протягом місяця – 5 000 євро. За тиждень останнє обмеження було пом'якшене (4) – ця сума була збільшена до 25 000 євро. Дозволили також отримання готівкових коштів за чеком на суму 9 000 євро в місяць. Проте перші 2 обмеження залишили.

Звичайно, ці обмеження тимчасові, але вони необхідні. Хоча кіпрська економіка загалом та банківська система зокрема зазнали удару «нижче ватерлінії». У будь-якому випадку довіра до банківської системи Кіпру підірвана на багато років, а то й десятиліття. Буде надзвичайно велика проблема із залученням вкладів на суму понад гарантовані 100 000 євро. Підрив фінансового сектору Кіпру боляче відобразиться на стану Валового внутрішнього продукту Кіпру – його падіння може скласти близько 13% (17). До того ж, державі, для якої, як зазначалось, банківська система поряд з туризмом є двома найбільш базують галузями, терміново треба шукати нові джерела розвитку. Зокрема, активно почала обговорюватись (14) розробка нещодавно винайдених газових родовищ на шельфі острова, частки у яких пропонувались російським компаніям під час переговорів у території незвіданої Турецької республіки Північного Кіпру, і Туреччина, яка фактично контролює цю частину Кіпру, буде усіляко противитись цьому.

Ще одним варіантом є відкриття казино (9). Президент Кіпру Нікос Анастасіадіс дозволив це робити задля залучення додаткових коштів до бюджету держави. Також полегшуватиметься режим іноземного інвестування (зокрема, податкові пільги), використання європейських фондів для створення нових робочих місць, досягнення домовленостей із власниками об'єктів нерухомості про зниження ставок орендної плати тощо. Заплановано також ввести процент відрахувань з банківських депозитів для створення робочих місць, реструктуризувати позичальниками виплати по

кредитах, а також знизити процентну ставку по цих кредитах. Навіть передбачається захід, що аж ніяк не вписується в концепцію функціонування Євросоюзу – частка іноземців у персоналі компаній не має перевищувати 30 %, решта робочих місць мають займати кіпріоти. Проте це явно не знайде розуміння в країнах Євросоюзу, передусім, з тієї точки зору, щоб не створювати подібного прецеденту на майбутнє. Також обговорюється зниження тарифів на електроенергію.

Звичайно, такі заходи певний ефект дадуть, проте постає питання – чи виявиться їх достатньо для функціонування економіки Кіпру в нових умовах, що фактично означатиме побудову багато в чому принципово нової структури економіки країни. Головна мета якої, на нашу думку, має досягти кіпрська держава, – вихід на профіцитний бюджет та поступове погашення накопичених боргів, оскільки у подальшому позичати гроші на прийнятних умовах буде практично неможливо. Який буде результат економічної політики кіпрської влади – можна буде казати приблизно через 5, а то й 10 років.

3. Проблеми банківської системи та економіки Кіпру в контексті сучасної економічної ситуації в Україні.

Структура економіки України зовсім інша, ніж кіпрська, проте є певна схожість у кризі банківської системи, яка спостерігалась протягом 2008-2009 року, та й наслідки залишилися і зараз. Одразу зазначимо, що і причини кризи, і структура банківських активів в Україні від Кіпру відрізняється, проте результат був отриманий багато в чому той самий. Під результатом має місце погана якість банківських активів. Якщо на Кіпрі проблеми виникли внаслідок вкладення в грецькі облігації та в другу чергу – іпотечного кредитування, то в Україні мало місце до жовтня 2008 року активне споживче (у тому числі іпотечне) кредитування в іноземній валюті. Внаслідок світової фінансової та економічної кризи та негативного платіжного балансу відбулось значне знецінення курсу долара відносно гривні. Окрім зниження доходів окремих громадян, внаслідок кризи постраждали всі, хто отримав кредити в

іноземній валюті. Зростання курсу долара США до гривні з приблизно 5 до 8 (понад 60%) призвело до значного збільшення тіла по кредиту та процентних платежів для позичальників. Якщо доходи і не зменшились, а залишились на попередньому рівні, обслуговування кредиту у будь-якому випадку стало значно ускладнене. Обслуговування іпотечних та інших кредитів фізичних осіб в іноземній валюті, особливо на суму понад 100 000 доларів США значно погіршилось. До того ж, внаслідок фактичного зупинення подальшого кредитування значно (у 3-4 рази) впала вартість нерухомості, особливо бізнес-класу, що призвело до багатьох випадків зниження вартості застави до суми, що навіть стала менше за кредитну заборгованість. Навіть якщо позичальник і міг у подальшому якось обслуговувати та повертати кредит, то у зв'язку із знеціненням застави це йому стало не дуже вигідно. Тому фактично 30-40% (у деяких банках – і більше) іпотечних, на придбання автомобілів та інших кредитів, переважним чином в іноземній валюті, стали проблемними. Банки України змушені були або давати дисконт (прощення частини боргу за різними схемами), або реєструвати іпотеку на баланс (добрий варіант, проте можуть виникнути проблеми у випадку судового оскарження), або (це особливо стосується проблемних банків) пропонувати взаємозалік окремим вкладникам та позичальникам. Така операція, яка в банківських колах називається «схлопуванням», виявилась вигідною усім сторонам угоди. Вкладник, якщо банк незабаром піде на ліквідацію, взагалі не отримує більшої частини коштів понад гарантовану суму (тоді 150 000 гривень, наразі – 200 000 гривень), банк позбавиться проблемного кредиту та зобов'язання, яке неможливо виконати за рахунок отримання коштів від проблемного кредиту, а позичальник знайде спільну мову з вкладником та отримує певний дисконт по своєму зобов'язанню. Якщо немає можливості провести подібні операції, у банку виникнуть серйозні проблеми. Враховуючи корупційність судової системи та особливо виконавчої служби, банкам у випадках, якщо застава знецінилась до рівня кредитної заборгованості, а

то і нижче, вдається згодом з превеликими труднощами отримати у кращому випадку близько половини боргу. Решту (у випадку відсутності іншого майна у позичальників або його неоступності, що є скоріше правилом, а не виключенням) доводиться списувати за рахунок резерву. Таким чином, у результаті втрачено більше половини активу, а зобов'язання, по яких доводиться відповідати, залишились на старому рівні. Інколи банки продають свої борги фінансовим компаніям-колекторам, але після такого продажу сума втрачених активів може досягти ще більшого розміру. Так, нещодавно (15) Фольксбанк, придбаний Сбербанком Росії в Україні, запропонував придбати власний портфель проблемних кредитів фізичних осіб на суму близько 450 млн. гривень. Незважаючи на те, що значна частина кредитів забезпечена заставою, фінансова компанія назвала граничну ціну цього портфелю в розмірі 18% номіналу. Це становить менше 100 млн. грн. Фактично це сталося тому, що більшість кредитів вже знаходиться на стадії виконавчого провадження по стягненню застави, а на цій стадії кредит не може коштувати, за словами представників фінансової компанії, понад 15-20%. Тож фактично реально у Фольксбанка з 450 млн. гривень проблемної кредитної заборгованості понад 350 млн. гривень втрачено назавжди.

Як це все може мати досвід для вкладників, зокрема, кіпрських банків? У випадку кіпрських банків, одним із найкращих виходів із ситуації може бути взаємозалік депозитів із проблемними активами (зокрема, відступлення вкладникам проблемних активів шляхом укладання договору відступлення права вимоги чи подібного одночасно із проведенням взаємозаліку). Фактично це не є експропріацією, а є результатом невдалого інвестування коштів. Є багато випадків, коли бізнесмен вкладає кошти в певний інвестпроект, який закінчується невдало. Так само і з банківськими вкладками і коштами на поточних рахунках. Це можна розглядати, як невдалу інвестицію. І якщо на Кіпрі кажуть про 20, 40 і навіть 60% втрати суми вкладу, то в Україні були випадки, коли вкладники втрачали понад 90% вкладених коштів (банк пішов на ліквідацію, і ліквідаційної маси бан-

ку виявилось недостатньо для покриття всієї суми вкладу понад регресну вимогу Фонда гарантування вкладів фізичних осіб на суму відшкодованих зазначеним Фондом коштів вкладникам цього банку, а така вимога має пріоритет перед відшкодуванням вкладів понад гарантовану суму). Але якщо фізичні особи мають можливість отримати хоча б гарантовану суму вкладу, то юридичні особи реально втрачають у випадку ліквідації всі кошти, що знаходяться на їх поточних рахунках у ліквідованих банках. Їх вимоги щодо отримання таких коштів виявляються погашеними внаслідок недостатності ліквідаційної маси банку.

Висновки

Таким чином, головним висновком кіпрської кризи для України має бути те, що погана якість активів банків у випадку його подальшої ліквідації неминуче призведе до втрати вкладниками коштів до цього банку значної частини коштів, розміщених у цей банк. Тож задача банківських менеджерів – зменшувати інвестування до ризикованих активів, а вкладників – належним чином оцінювати ризик при вкладенні коштів в окремі банки та ставитись до вкладень до банку, як до інвестицій з можливими наслідками їх втрати. Кожен хоче отримати дохід від вкладення коштів, але треба пам'ятати, що інвестицій без ризику – не буває.

Література

1. Бывший глава ЦБ К-пра предлагает ликвидировать «плохие» активы банков [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.1prime.ru/Financial_market/20130320/761939745.html
2. Владельцы незастрахованных депозитов в Bank of Cyprus не смогут получить 60% своих денег как минимум до сентября [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bin.ua/news/finance/banking/140446-vladelcy-nezastrahovannyx-depozitov-v-bank-of.html>
3. Кипр ввел ограничения на снятие наличных – 300 евро, и вывоз налички за границу – 1000 евро [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2013/03/28/299326>
4. Кипр вновь продлил финансовые ограничения [Електронний ресурс]. — Ре-

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто головні причини кризи банківської системи на Кіпрі. Визначено місце банківської системи Кіпру в економіці країни та причини її привабливості для іноземних вкладників. Проаналізовані дії кіпрських банків, що призвели до виникнення існуючих проблем із ліквідністю. Стисло розглянуто пропозиції, що обговорювались, по виведенню банківської системи Кіпру з кризового стану. Визначено позитивні моменти підсумкового рішення щодо розв'язання банківської кризи. Описані подальші кроки Кіпру щодо виходу з фінансової кризи держави в цілому. Розглянуто проблеми якості активів українських банків у порівнянні з банківською системою Кіпру. Коротко визначені певні напрями роботи щодо покращення стану активів банківської системи України

SUMMARY

The paper examines the main causes of the crisis of the banking system in Cyprus. The place of the banking system in the economy of Cyprus and the reasons for its attractiveness to foreign investors. Explore the action of Cypriot banks, which led to the appearance of the existing problems with liquidity. Is discussed briefly considered suggestions for the removal of Cyprus from the banking system crisis. Identified positive aspects of a final decision on the resolution of the banking crisis. Describes the further steps of Cyprus to the financial crisis of the state as a whole. The problems of Ukrainian banks' asset quality compared with the banking system in Cyprus. Briefly defined individual

жим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2013/04/04/299754>

5. Кипр спишет налог со всех банковских вкладов – до 9,9% от суммы [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2013/03/17/298586>

6. Кипру для спасения экономики уже необходимо 23 млрд евро [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rbc.ua/rus/top/economic/kipru-dlya-spaseniya-ekonomiki-uzhe-neobhodimo-23-mlrd-evro-11042013223100>

7. Козловский С. Весь покрытый зеленью, абсолютно весь [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2013/03/20/298774>

8. Полезен ли опыт разрешения банковских кризисов в Исландии и Ирландии для Кипра? [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://sberbank.ru/common/img/uploaded/analytics/2013/mac_25032013.pdf

9. Президент Кипра разрешил открывать казино для восстановления экономики [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2013/04/01/299491>

10. Русские и дефолт на Кипре («El Pais», Испания) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2013/03/18/298608>

11. Спасли награбленное [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2013/03/26/299141>

12. Список стран по ВВП (ППС) [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD_%D0%BF%D0%BE_%D0%92%D0%92%D0%9F_%28%D0%9F%D0%A1%29

13. Сугробов К. Пальмы, море и нет налогов [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2013/03/28/299334>

14. Финансовый кризис в Республике Кипр (2012—2013) [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D0%B9_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B8%D1%81_%D0%B2_%D0%A0%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5_%D0%9A%D0%B8%D0%BF%D1%80_%282012%E2%80%942013%29

15. Фольксбанк продает проблемные кредиты на 450 млн гривен [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bin.ua/companies/140273-folksbank-prodaet-problemnye-kredity-na-450-mln.html>

16. Что еще сделают власти Кипра для получения финансовой помощи – Ernst&Young [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~2/0/all/2013/04/04/299765>

17. Экономическая пропасть: ВВП Кипра в этом году может уменьшиться на 13% [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.finance.ua/ru/~1/0/all/2013/04/04/299819>